

SANTA CREU D'OLORDA. Mur de ponent del transsepte. Es pot veure el canvi de guix.

amb la nau, on aquesta unió presenta característiques molt semblants, a nivell constructiu, amb la de l'absis. En aquest cas hem de tenir en compte que la nau, si més no la part de ponent, és del segle XII.

De tota manera per poder concretar totes aquestes dades és imprescindible un estudi més aprofundit, netejant els paraments exteriors i interiors i realitzant una prospecció arqueològica.

Josep M. Masagué i Torné, Arqte..

BIBLIOGRAFIA

- ADELL, Joan Albert, 1982: *El transsepte elevat d'algunes esglésies alt-medievals. Notes per a un estudi*, dins *Quaderns d'estudis medievals*, núm. 7. Barcelona: Artstudi edicions, pp. 405-423.
- BARRAL, Xavier, 1981: L'art pre-romànic a Catalunya. Barcelona: edicions 62, pp. 88-89.
- CATALÀ, P, BRASSÓ, M, FLUVIÀ, A de, 1990: *Castell del Papiol*, dins *Els castells catalans*, vol I. Barcelona: Rafael Dalmau editor, pp. 452-458.
- JORDÀ i CAPDEVILA, Josep M, 2002: *Santa Creu d'Olorda. Història d'un poble que no pogué reeixir*. Barcelona: Parròquia de Santa Creu d'Olorda, pp. 64-93.
- PAGÈS PARETAS, Montserrat, 1979: *El transsepte elevat de Sant Nicolau de Sabadell similar al de Sant Pere d'Ègara i Santa Creu d'Olorda*, dins *Arraona*, núm. 8. Sabadell: Museus de Sabadell, pp. 64-93
- PAGÈS PARETAS, Montserrat, 1983: *Les esglésies pre-romàniques a la comarca del Baix Llobregat*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, pp. 64-93
- PAGÈS PARETAS, Montserrat, 1992: *Art romànic i Feudalisme al Baix Llobregat*, col. Abad Oliba. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 484-500 -tesi 501-524
- PAGÈS PARETAS, Montserrat, 1992: *Castell del Papiol*, dins *Catalunya romànica*, vol XX. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, pp. 396-397
- PAGÈS PARETAS, Montserrat, 1992: *Santa Creu d'Olorda*, dins *Catalunya romànica*, vol XX. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, pp. 396-397.

EL BAIX LLOBREGAT I EL BARCELONÈS

CASTELL DEL PAPIOL

La primera documentació que es coneix és de l'any 1115 quan els comtes Ramon Berenguer III i Dolça el van infeudar als germans Arnau Pere i Bernat Pere, vassalls seus, però es reservaren diversos drets i la torre amb porxo que hi ha al davant sobre el Llobregat. El fet que donessin aquest castell a uns vassalls fidels, no és gratuït si considerem que durant aquesta època foren diverses les ràtzies que feren els almoràvits i aquest castell resultava una peça estratègica en el control de la vall del Llobregat i la del Vallès.

CASTELL DEL PAPIOL vist des de llevant.

CASTELL DEL PAPIOL. Façana de tramuntana, on hi ha l'accés.

El 1206 el rei Pere el Catòlic donà en feu el castell a Ramon de Papiol. El 1448, va ser pràcticament enderrocat pels terratrèmols que assolaren Catalunya, si més no les plantes altes. De resultes d'aquest terratrèmol va quedar molt mal·lès i sembla que

només es mantingueren dempeus les parts baixes de les dues torres que existien, als dos extrems i diversos murs que les unien i desenvolupaven el recinte defensiu.

Aquest castell, encara que avui no ho sembli, era un vertader castell roquer construït al cim d'un turó rocós, a la forma del qual s'adaptava. A

CASTELL DEL PAPIOL. Façana de ponent

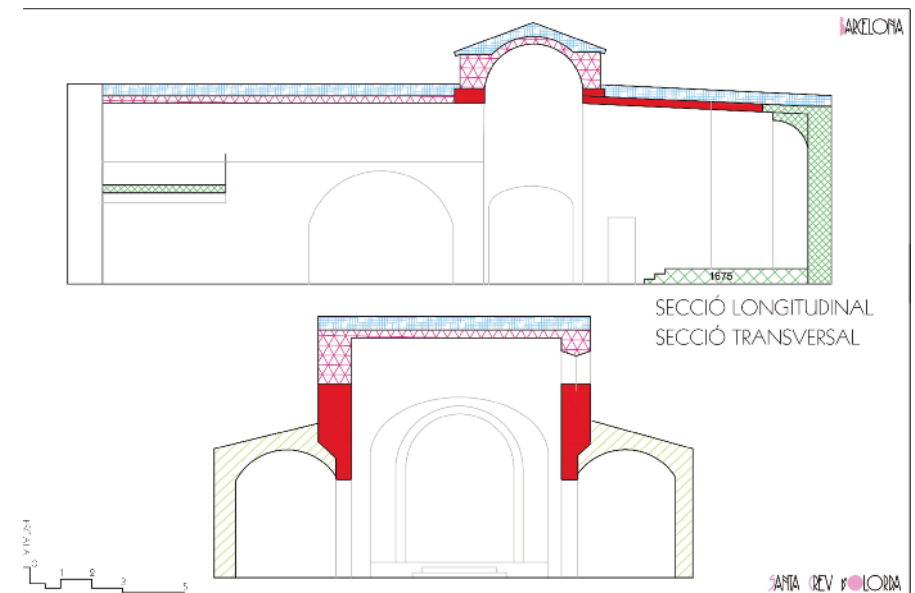
grans trets, la planta baixa actual ens dona una idea força aproximada de l'estructura d'aquell edifici, si més no, un esquema general. Tenim dues torres als dos extrems de l'edificació, una, a l'extrem del turó, sobre el riu, per controlar les comunicacions i l'al-

SANTA CREU D'OLORDA. Interior dels transsepte des de tramuntana.

Aquest fet indueix a plantejar la hipòtesi que l'ampliació de l'església, "amb el trasllat de l'altar major al nou emplaçament", d'últims del segle XVI que ens descriu Josep M Jordà, correspondria precisament a un allargament cap a llevant de l'absis. De fet era l'únic lloc per on es podia allargar, ja que per l'altre costat hi havia una construcció.

La part de l'absis més pròxima al transsepte podria correspondre als segles X-XI, tot i que crec que hauria estat construït prèviament a aquest, segons es pot despendre de la unió. Cosa semblant passa en la unió del transsepte

SANTA CREU D'OLORDA. Interior de la nau

cantonera, de la banda nord, seguint la de la part superior. Probablement per culpa d'una esbaldregada del mur de tramuntana del transsepte. Hom data aquest element dels segles IX-X, tot i que hem de considerar que la part superior dels murs i la coberta són molt posteriors.

En l'absis el mur de llevant és d'obra de paredat, en la qual hi ha una gran quantitat de rajoles comunes barrejades, unes farcint forats i moltes d'altres intercalades entre les filades de pedra. Filades que en general són força irregulars. El mur que continua pel costat de migjorn té les mateixes característiques fins arribar a un punt, en què, l'obra de ceràmica desapareix en tota l'alçada.

pedres mitjanes amb la cara que forma el parament exterior del mur aplanada. Aquestes pedres són disposades en filades més o menys horitzontals però força regulars que es mantenen fins a les cantoneres. Per sobre d'aquest nivell la llargada de la façana s'escurça i, a més a més, l'aparell del mur canvia, tot i que les pedres utilitzades són semblants, la disposició de les filades és força més irregular. Això s'explica perquè a partir d'aquest nivell els dos murs, el de llevant i el de ponent, s'aprimen deixant uns petits replans tant per fora com per dins. A més, en aquest mur de ponent se li va refer la

SANTA CREU D'OLORDA. Interior del transsepte.

tra, a l'altre extrem, més accessible, per defensar l'accés. Els murs que van d'una torre a l'altra tenen defensa fàcil ja que són situats sobre parets rocoses inexpugnables.

Dels murs que es poden atribuir a l'obra d'abans del terratrèmol, en queden diversos exemples a la planta baixa, dels quals podem destacar els que delimiten una sala, de planta irregular, un corredor i una petita cambra que sembla que va ser utilitzada com a dipòsit de cereals, (l'accés actual és obra d'una restauració recent). A la sala hi ha mostres d'*opus spicatum*, que ens la podria fer datar, amb reserves, del segle X. De tota manera les voltes, escarseres i irregulars que cobreixen aquests àmbits, són de construcció molt posterior, només la de mig punt que cobreix el dipòsit de cereals es podria considerar d'aquell moment. Aquestes estructures són de característiques molt semblants a les de la torre rodona de la banda nord i aquesta és anterior a l'any 1115. La torre de migdia va ser substituïda per la torre quadrada actual que hom la data del segle XIII, i la del nord va ser recoberta exteriorment per una potent i massissa torre rectangular, per reforçar la defensa de l'accés, però en va deixar la part que encara es mantenia dreta incrustada a la nova. L'aparell d'aquella torre rodona és de pedres sense tallar, només desbastades amb l'escoda o maceta per donar-les-hi una forma més o menys rectangular, i disposades en filades horitzontals, poc regulars, amb abundant morter de calç.

Les dues fornícules que hi ha a la façana de llevant de la torre quadrada varen ser fetes durant el segle XVIII, per encaixar-hi unes premses pel vi.

A la cambra cega que hi ha darrera la torre rodona i dins la torre rectangular van aparèixer uns grafitis que representen una gran galera amb

CASTELL DEL PAPIOL. Espectacular vista des de migjorn.

canons de factura molt bella i a una alçada que els fa difícils de contemplar. Montserrat Pagès considera que aquesta seria la presó, si més no, durant el segle XVI-XVII.

SANTA CREU D'OLORDA (BARCELONA)

La primera menció que coneixem d'aquest edifici és de l'any 1032, malgrat que el terme d'Olorda es documenti ja l'any 986 en el precepte que va emetre el rei Lotari, a petició dels monjos de Sant Cugat del Vallès per confirmar els béns del monestir, després de la invasió d'Almansor, (Rius, 1946, doc 173), ja que el monestir tenia propietats dins el terme. Amb tot consta com a parròquia l'any 1036 i que té com a sufragànies Sant Miquel de Molins de Rei, Sant Bartomeu de la Quadra, també les ermites de Sant Pere de Romaní i la de Sant Marçal. Al segle XV se'n separà Molins de Rei i l'any 1916 va ser dissolt com a municipi i el terme va ser repartit entre Molins de Rei, Sant Feliu Llobregat i Sarrià. La part que va correspondre a aquesta última població va passar a ser de Barcelona quan s'hi va annexonar.

L'església és un edifici d'una sola nau amb transsepte i un absis trapezoidal. Diverses capelles i la sagristia s'adossen als dos costats de l'edifici. La nau és de planta rectangular amb l'eix orientat en la direcció de ponent a llevant, on és interceptada pel transsepte, el qual també és de planta rec-

SANTA CREU D'OLORDA. Façana de migjorn del transsepte.

tangular però amb l'eix disposat en sentit perpendicular. Al mur de llevant del transsepte, s'hi obre, mitjançant una gran arcada, l'absis, el qual té unes dimensions que sorprenen per la seva grandària.

A cada costat de la nau, prop del transsepte, s'hi obren dues capelles enfrontades, poc fondes però que traspassen completament la gruixària dels murs. El transsepte té dues capelles de planta quadrangular situades als extrems de tramuntana i migjorn. A continuació d'aquestes capelles i adossats a cada costat de l'absis hi ha dos espais més: el de migdia correspon a la sagristia i el de tramuntana a la capella del santíssim.

La nau té pel costat de ponent un cor i, a sobre, el campanar amb accés des d'aquell mitjançant una escala de cargol.

La nau i el transsepte són coberts per sengles voltes de canó seguit de mig punt i l'absis per una volta troncocònica que s'adapta a la forma trapezoidal de la planta. Les dues capelles dels extrems del transsepte són cobertes amb voltes per aresta,

És difícil fer-se una idea global de l'evolució d'aquest edifici, si més no en la part de la capçalera i el transsepte. Si analitzem la part que es pot veure dels murs d'aquests dos elements, podem observar que l'aparell amb el qual van construir el paredat d'aquests murs són diferents. El mur de migjorn del transsepte té un aparell, fins al nivell de sota la finestra, de

